

A. J. Liehm Válka nervů

Každý, kdo něco ví o světě a prošel ho v posledních měsících s očima ne zcela nevidoucím, potvrdí, že Československo je jednou z neklidnějších zemí v Evropě. Nejde přitom jen o zdánlivý klid na povrchu. Československo je zemí, kde ve srovnání s obdobím před lednem napětí uvnitř společnosti podstatně povolilo a normalizace poměrů, zahrnující i vnitřní mechanismus politické názorové diferenciacie, pokračuje způsobem, který kdosi nedávno trefně nazval „rekreačním“. Za celých sedm měsíců od ledna se přes skutečně naprostou a ničím neomezenou svobodu tisku neozval hlas, který by se dožadoval změn v mezinárodním postavení Československa nebo likvidace jeho socialistické perspektivy. Je-li tu tedy spiknutí, jež má tuto zemi vyrvat z jejích spojeneckých svazků a vrhnout zpět do spárů kapitalistického vykořisťování a imperialistické politiky, pak jde o plán tak ďábelský, jaký dosud nepoznaly dějiny, o plán, který zůstává beze zbytku utajen v samotné zemi, kterou hodlá likvidovat. V zemi, kde převraty nejsou dílem spiknutí, ale společenských sil a proudů. Jenže na odhalení takových ďábelských podvrtných akcí je zřejmý Marx krátký.

Ale ani tato klidná, rozumná, kupodivu ukázněná země, prožívající historickou příležitost zbavit se národního traumatu, které se znovu zrodilo v roce 1938, prohloubilo v letech padesátých a upevnilo nevyužitou možnost roku šestapadesátého, není bez nervů. I ona je obydlena jenom lidmi, a národ je, jak známo, jako člověk. Koho, prosím vás, nelze vyprovokovat? A ve chvíli, kdy se začíná hrát vysoká hra o nervy země, která touží jen po klidu a míru, v nichž by pokojně našla svou demokratickou, socialistickou, pravdivou tvář, přichází okamžik nesmírné, historické odpovědnosti politického vedení. Každé zaváhání z jeho strany má v podobné situaci nedozírné důsledky, každá nervozita je jiskrou, která může zapálit plamen.

Na dvou konkrétních příkladech z minulých týdnů lze dobře vidět, jak je to všechno těžké. Nervózní nepochopení textu nazvaného 2000 slov těmi, jimž chtěl být oporou — a jak se jasně ukázalo, nakonec skutečně oporou byl — zavdalo bezprostřední příčinu k nové vlně mezinárodní korespondence, o níž se dnes tolik hovoří. Vždyť tato korespondence se koneckonců opírá o kvalifikaci tohoto textu samotnými adresáty došlých dopisů. Že ta kvalifikace byla mylná, to je dnes těžko a snad i pozdě vysvětlovat. Jako záminka přišla velice vhod. Skoro jako výzva, na kterou se odpovídá nabídkou pomoci. Válka nervů je tu a dopadá nakonec na odpovědné hlavy těch, kteří ji zřejmě vyvolat nechtěli. — Nebo jiný příklad. Tento list

uveřejnil výlučně do našich vlastních řad adresovanou úvahu k výročí popravdy Imre Nagye. Nerad a jistě nevhod ve chvíli, kdy Kadár tiskl v Budapešti ruku Dubčekovi. Stisk, za který jsme byli všichni víc než vděční a od první chvíle jsme byli připraveni maďarským soudruhům všechno vysvětlit. Také jsme to řekli: Jenže v ovzduší nervozity a ve snaze nerozšířit řady korespondentů se za naši možná netaktnost omluvilo předsednictvo KSČ. Což nám případdo zcela nepřiměřené a mohlo mít jen jeden důsledek: že tato omluva bude pochopena jako slabost, jako rozpaky, jako projev vnitřní nejistoty. To se také okamžitě stalo a dopis přišel nikoli před omluvou, nýbrž po ní.

Co to všechno znamená? Že v okamžiku, kdy je země vystavena válce nervů, je její politické vedení postaveno před nutnost rozhodnout se, o koho se opře. Buď se pokusí věci hasit tu vodou, tu olejem, tu minimaxem, tu na tu, tu na onu stranu, a bude v podstatě opakovat chyby politiky a diplomacie minulých let. Pak ovšem prohraje nejen válku nervů, ale i příležitost k pokojnému dalšímu vývoji této země. Teprve takto vzniklá krize bude mít důsledky, na něž nebude stačit ani svatý Václav. Nebo se politické vedení v takové chvíli obrátí k národu, rozhodne se dělat politiku i diplomacii veřejnou, leninskou, takovou, kdy každý bude vědět, že politické dopisy se u nás zveřejňují, a také odpovědi na ně. V tom okamžiku se situace slabosti politického vedení změní v situaci síly, země definitivně narovná hřbet, zmizí nervozita a národy Československa pochopí, že věci jsou jednou provždy jasné, válka nervů nebude.

Skutečně nebude. Neboť historická zkušenost této země i tolika zemí jiných svědčí o tom, že válka nervů je prostředkem, jehož se používá toliko proti slabým, proti nejistým, proti nerozhodným, proti nerovným. Proti pevným, silným, odhodlaným, hrdým lidem i národům se válka nervů nevede. S těmi je možno žít pouze v rovném přátelství, které jediné má cenu, nebo v otevřeném nevlí.

Bude-li politické vedení Československa právě takové, není se čeho bát. Československo půjde dál svou cestou demokratizace socialismu, cestou upřímného přátelství a spojení se všemi, s nimiž je spojují spojenecké svazky a dávné bratrství, a podá ruku každému, kdo ji bude chtít upřímně a bez postranních úmyslů stisknout. Kdyby se však lidé, kteří stojí v čele země a mají důvěru jejích národů, ukázali — bože chraň — v tomto okamžiku nerozhodnými a slabými, kdyby zaváhali opřít se veřejně o jednomyslnou vůli národů této země, pak bude zle. Po čtvrté v krátké době třiceti let bude vůle národa zlomena, jeho hrdost ponížena, jeho odhodlání oklamáno. Češi a Slováci by to možná znovu nějak přežili. Jejich nezávislý společný stát už patrně nikoli.